

Rapport från jämställdhetsmätning vid
Sveroks riksmöte i Linköping april 2007

Markus Östman-Slechta & Jessika Karlsson Loftbring
Förbundet Vi Unga

Innehållsförteckning

Diskussion	5
Teoretisk bakgrund	10
Kön och makt	10
Genuskontraktet	10
Genusskapande	12
Homosocialitet	12
Härskartekniker	12
Främjartekniker	13
Metod	14
Ombudsenkät	14
Mätning i plenum	14
Taltid	14
Talträd	14
Härskar- och främjartekniker	15
Härskartekniker	15
Främjartekniker	16
Resultat	17
Ombudsenkät	17
Årsmöteshandlingar samt övrigt i plenum	25
Mötesplatsens form	25
Taltid	26
Förslagsgivande och förslagens bemötande	28
Härskar och främjartekniker	32
Härskartekniker	32
Främjartekniker	32
Käll- och litteraturförteckning	35

Tabell- och figurförteckning

Tabell 1. Statistiskt bortfall efter fråga.....	17
Tabell 2. Deltagarnas fördelning efter kön.....	18
Tabell 3. Ombudens fördelning efter kön.....	18
Tabell 4. Ombudens fördelning efter ålder.....	18
Tabell 5. Om ombuden invandrat till Sverige efter kön samt procentfördelning efter kön.....	19
Tabell 6. Om ombudens föräldrar invandrat till Sverige efter kön samt procentfördelning efter kön.....	19
Tabell 7. Vad ombuden har uppgett sig representerat under riksmötet efter kön samt procentfördelning efter kön.....	20
Tabell 8. Antal riksmöten ombuden har deltagit på tidigare efter kön samt procentfördelning efter kön.....	20
Tabell 9. Hur ombuden har förberett sig inför årsmötet efter kön samt procentfördelning efter antalet ombud.....	21
Tabell 10. Hur intressant ombuden bedömer att stämman skall bli på en skala från ett till sex där ett är tråkig och sex är mycket intressant efter kön samt procentfördelning efter kön.....	22
Tabell 11. Hur ombuden svarat på frågan: "Hur troligt är det att du går upp i talarstolen och deltar i diskussionen?" efter kön samt procentfördelning efter kön.....	22
Tabell 12. Om ombuden fått uppmuntran av någon inför att vara ombud efter kön samt procentfördelning efter kön.....	23
Tabell 13. Om ombuden har röstat på sig själv genom sin förening efter kön samt procentfördelning efter kön.....	23
Tabell 14. Hur ombuden svarat på frågan: "Tycker du att Sverok är en jämställd organisation?" efter kön samt procentfördelning efter kön.....	24
Tabell 15. Hur ombuden svarat på frågan: "Tycker du att Sverok är en rättvis organisation?" efter kön samt procentfördelning efter kön.....	25
Tabell 16. Taltid i minuter efter kön samt procentfördelning efter kön.....	26
Tabell 17. Fördelning av total taltid under årsmötesförhandlingarna efter kön samt procentfördelning efter kön.....	26
Tabell 18. Antal inlägg efter kön samt procentfördelning efter kön.....	27
Tabell 19. Fördelning av inlägg under årsmötesförhandlingarna efter kön samt procentfördelning efter kön.....	27
Tabell 20. Fördelning av lagda förslag efter kön samt procentfördelning av totalt antal lagda förslag efter kön.....	28
Tabell 21. Fördelning av lagda förslag under årsmötesförhandlingarna efter vem som har lagt förslaget samt procentfördelning efter vem som lagt förslaget.....	29
Tabell 22. Utdelat stöd för förslag efter kön samt procentfördelning efter antal.....	29
Tabell 23. Vem som erhållit stöd efter kön samt procentfördelning efter antal.....	29
Tabell 24. Stöd för förslag utdelat av kvinnor.....	30
Tabell 25. Stöd för förslag utdelat av män.....	30
Tabell 26. Motargumentation efter kön samt procentfördelning efter antal.....	30
Tabell 27. Vem som erhållit motstånd efter kön samt procentfördelning efter antal.....	31
Tabell 28. Motargumentation av kvinnor.....	31
Tabell 29. Motargumentation av män.....	31
Tabell 30. Fördelning av utförda härskartekniker.....	32
Tabell 31. Fördelning av mottagna härskartekniker.....	32
Tabell 32. Fördelning av utförda främjartekniker.....	32
Tabell 33. Fördelning av mottagna främjartekniker.....	33
Tabell 34. Fördelning av mottagna främjartekniker.....	33
Tabell 35. Fördelning av mottagna applåder.....	33

Förord

Förbundet Vi Unga har på uppdrag av Sverok, kartlagt jämställdheten på Sveroks Riksmöte den 20-22 april 2007 i Linköping.

Mätningarna utfördes av Carina Torstensson, Joakim Lundqvist, Jessika Karlsson Loftbring och Markus Östman-Slechta från Förbundet Vi Unga tillsammans med Nina Högberg och Felicia Wassberg från Sverok. Dessa personer är alla certifierade mätare av jämställdhet i Förbundet Vi Ungas regi.

Resultaten har sammanställts och analyserats av mätledare Markus Östman-Slechta och Jessika Karlsson Loftbring.

Förbundet Vi Unga vill tacka för förtroendet att få utföra mätningen och berömma er för att ni tar initiativ till att låta en utomstående organisation granska jämställdheten på ert riksmöte. Vi hoppas att mätningarna och resultaten ger upphov till spännande diskussioner i organisationen samt ger bränsle till en positiv utveckling i jämställdhetens tecken.

Göteborg 2007-08-18

Markus Östman-Slechta och Jessika Karlsson Loftbring

Diskussion

Könsfördelning

Fördelningen av ombuden är vid Sveroks riksmöte ojämn. Ombudsenkäten visar att det finns en stark majoritet av män inom Sverok. 75 procent av de som lämnade in ombudsenkäten var män och av alla ombud var 78 procent män. När man jämför detta med könsfördelningen på alla Sveroks medlemmar (enligt uppgift från ordförande 87-89 procent män) så kan man dock se att det är färre män som blir ombud än kvinnor. Sverok sysslar med aktiviteter som de facto intresserar flest män. Därför kan det verka legitimt att hävda att Sveroks fördelning mellan könen i organisationen eller på riksmötet ska spegla den fördelning av könen som finns i själva intresset. Om Sverok har samma könsfördelning som de personer som har samma intressen som Sverok så får organisationen anses som jämställd på ett sätt. Men även om organisationen skulle vara jämställd på detta sätt så finns det så klart ingen orsak för Sverok att inte kämpa för ”riktig” jämställdhet, (d.v.s. när män och kvinnor är lika många och får lika mycket utrymme), t ex genom att försöka intressera fler kvinnor.

Ombudsenkät

Vad gäller åldersfördelningen på Sveroks riksmöte så är de allra flesta mellan 21-25 år. Män har en högre medelålder och har varit på fler tidigare riksmöten än kvinnor. Detta är ett stort problem eftersom ju mer livserfarenhet och framförallt erfarenhet av riksmöten en person har desto mer självförtroende har denne att ta utrymme. När kvinnor både är yngre och har mindre erfarenhet av riksmöten så tar sig dessa inte lika mycket utrymme, vilket ger en snedfördelning. De ombud som är män har också ett större spann av åldrar, män representeras därmed av ombud från flera åldersmålgrupper än kvinnor.

När kvinnor i större utsträckning blir ombud vid fler riksmöten så kommer medelåldern på ombud som är kvinnor också att höjas. Vad man behöver fråga sig här är alltså både varför kvinnor närvarar vid färre riksmöten samt vad som går att göra för att fler kvinnor ska bli ombud.

De ombud som är kvinnor har blivit uppmuntrade lite mer frekvent än de ombud som är män. Det är kanske därför som det är en större andel kvinnor som blir ombud än andelen kvinnor som finns i hela organisationen. Knappt hälften av samtliga ombud anser dock inte att de har blivit uppmuntrade att vara ombud och det kan helt klart förbättras.

Det finns även väldigt få personer som har invandrat (2 procent) eller som har haft föräldrar som har invandrat (7 procent). Detta är ett förhållande som inte heller speglar samhället i stort och för organisationens demokratiska värde så borde en sådan spegling eftersträvas.

På frågan hur intressant ombuden tror att riksmötet ska bli kan vi se ett visst mönster. Kvinnor anser att stämman ska bli något intressantare än vad män gör. Trots detta svarade de ombud som är män att de tror de kommer att delta i diskussionen från talarstolen i större utsträckning än vad de ombud som är kvinnor svarade detta. Det här borde hänga ihop, ju mer intressant ett ombud tycker att stämman ska bli, desto mer benägen borde denne vara att gå upp i talarstolen.

Från ombudsenkäten kan vi även se att det är fler män än kvinnor som har röstat på sig själva genom sin förening. Detta är också en form av att ge sig själv utrymme.

Det är också slående att kvinnor i mycket högre grad representerar sig själva medan männen representerar sin förening eller sitt distrikt. Det kan ju antas att de personer som känner att de har sin förening eller sitt distrikt i ryggen känner att de lättare och med större rättighet kan ta plats på riksmötet, vilket i det här fallet alltså i högre grad gäller män.

När ombuden själva fick tycka till om huruvida Sverok är en jämställd och rättvis organisation så ansåg de flesta ombud att den var det, fast många gånger med vissa undantag. Männen var dock mer säkra på att Sverok var en jämställd respektive rättvis organisation. Många av ombuden var också osäkra i just de här frågorna, framförallt frågan om jämställdhet. Rättvisa är kanske ett begrepp som ombuden är mer bekanta med än begreppet jämställdhet. Utifrån detta resultat ställer vi oss två frågor:

1. Vad betyder det att männen anser att det är en rättvis och jämställd organisation i större utsträckning än kvinnorna? Är det kanske en fråga om mer eller mindre omedveten maktutövning, eller är det en fråga om att inte uppmärksamma någon annans problem?
2. 28 procent av männen anser att Sverok är en jämställd organisation medan 45 procent av männen anser att Sverok är en rättvis organisation. 17 procent av männen anser alltså att Sverok är ojämförbart men rättvist. Det är intressant hur dessa personer resonerar - är inte en organisation som är ojämförbart också en orättvis organisation?

Taltider

När vi räknar ihop taltider kan vi tydligt se att kvinnor talar mindre än män under riksmötet, de representeras i högre grad i de lägre intervallen för taltid. De längre taltiderna domineras helt av män. Med borttagna ytterfall har män 91 procent av taltiden, detta ska jämföras med andelen män som talade under riksmötet, 68 män av 87 personer talade, vilket är 78 procent. Män talade totalt 4,3 gånger var och kvinnor talade totalt 2,7 gånger var.

Detta är tydliga skillnader och ett viktigt problem. Sverok behöver främja att kvinnor pratar oftare och längre i talarstolen.

Sverokombudet

Ett typiskt Sverokombud är alltså en svenskfödd man mellan 21-25 år som är ombud för första eller andra gången och som har förberett sig genom att läsa möteshandlingar och delta i forumet på hemsidan. Han ger riksmötet ett "intressanthetsbetyg" på 4 eller 5 av 6 innan mötet har börjat och han tror före riksmötet att han förmodligen kommer att gå upp i talarstolen för att delta i diskussionen. Vidare har han inte fått någon uppmuntran att bli ombud och han har heller inte röstat på sig själv för att bli det. Han tycker att Sverok är både en jämställd och rättvis organisation, ibland dock med vissa undantag. Han går upp i talarstolen 4,3 gånger under riksmötet och talar därifrån sammanlagt i nästan 6 minuter.

Förslagsgivande

Det framlades sammanlagt 53 förslag under riksmötesförhandlingarna. Av dessa 53 förslag lades 6 av kvinnor, 40 av män och 7 av grupper. Detta ger en fördelning med 11 procent av förslagen lagda av kvinnor, 75 procent av männen och 13 procent av grupper. Av kvinnornas förslag bifölls 83 procent, av männens 48 procent och av gruppernas förslag 71 procent. Kvinnornas förslag bifölls alltså i en lite högre utsträckning än de lagda av både män och grupper.

Männen stödjer förslag i något större omfattning än kvinnorna. Sätter man siffrorna i relation till hur många gånger män respektive kvinnor talade så ser man att män utdelar stöd i något högre utsträckning. Männen får också mest stöd i debatten. Men det är också männen som möter mest motstånd. Män talar också i större utsträckning emot andras förslag. Om man räknar det stöd respektive motstånd som delats ut under hela riksmötet, så är motståndet högre än stödet.

Härskar och främjartekniker

Förekomsten av härskartekniker under förhandlingarna är relativt hög. 855 gånger användes någon form av härskarteknik. Detta tyder på ett ganska hårt mötesklimat, men också på okunskap om vilka härskarteknikerna är och hur man arbetar för att minska användandet av dem. Männen utför betydligt fler härskartekniker än vad kvinnorna gör med 59 procent gentemot 10 procent. Detta beror delvis på att det är betydligt fler män närvarande under riksmötet men också att klimatet dem emellan är hårdare. Detta kan naturligtvis avskräcka andra ombud från att delta i diskussionen vilket bidrar till ett mer ojämnt riksmöte.

Osynliggörande är den absolut vanligaste härskartekniken. Ett osynliggörande sker när någon eller några inte tar någon notis om den som talar i talarstolen. Strukturen under riksmötet främjade den här typen av härskarteknik. Detta berodde bland annat på att det krävdes datorer för att kunna vara helt uppdaterad under mötets gång. Men också att det samtalades mycket bland ombuden medan någon talade från talarstolen. Försäljningen av godis, dricka och dylikt samt att ombudsansmälan skedde i möteslokalen även under pågående förhandlingar var också bidragande faktorer till många osynliggöranden.

Något som är ytterst anmärkningsvärt är att presidiet ensam stod för 17 procent av härskarteknikerna. Detta tyder på en sned maktfördelning och bör verkligen ses över inför kommande riksmöten. Även förbundsstyrelsen sätter vissa normer för uppförande under mötets gång. Det är av största vikt att förbundsstyrelsen är uppmärksam på ombudens åsikter eftersom det är organisationens medlemmar som man sedan skall företräda. Förbundsstyrelsen hade vid flertalet tillfällen små ”privata” konferenser vid förbundsstyrelsebänken vilket tog fokus från de som talade från talarstolen.

Under riksmötet användes främjartekniker 396 gånger. Den vanligaste främjartekniken under mötet var omnämmande. Männen främjar varandra i stor utsträckning, om man räknar bort tekniken applåd så främjade män kvinnor endast åtta gånger under riksmötet. Även av den tabell som visar applåderna så kan vi utläsa att män fick betydligt fler applåder riktade till sig än vad kvinnorna fick.

Sammanfattande reflektioner

Sverok är en organisation som enligt stadgarna inte stänger någon kvinna eller invandrad svensk ute. Det är säkert inte heller någon från Sverok som medvetet stänger någon ute, det handlar troligen mest om omedvetna strukturer. Även om samtliga sverokare välkomnar alla, så finns enligt vår statistik en kultur eller någon annan barriär inom Sverok som inte appellerar till alla grupper, detta skapar en ensidig demografi inom organisationen.

För att kunna upprätthålla demokratiska värden är det viktigt att alla ges samma utrymme som majoriteten (som i det här fallet består av män med svensk bakgrund). En organisation där kvinnor inte får lika stort utrymme som sin andel är en organisation som varken är jämställd eller demokratisk. Sverok har uppenbarligen arbetat för att göra för att förmå sin organisation att bli jämställd.

Strukturen för hur riksmötet är uppbyggt är ibland utestängande. Ett exempel på detta är att ett yrkande lämnas in skriftligt via ett forum på Internet. Detta yrkande har sedan de med datorer tillgång till, de övriga får dela på de gemensamma ”ombuds datorerna” för att kunna läsa yrkandet. Presidiet som har som uppgift att ledsaga ombuden genom förhandlingarna läste många gånger inte upp nyinkomna yrkanden, vilket gjorde att alla ombud inte hade samma information inför beslutsfattningen.

Att yrkanden kunde ske via bärbara datorer i ett trådlöst nätverk kan vara en teknisk rationalisering av arbetet, men det är också något utestängande för dem som inte har bärbara datorer. Visserligen fanns sam sagt stationära ombuds datorer uppställda för dem som inte har bärbara datorer, men detta innebär dock en promenad genom salen som kan hämma yrkandebenägenheten i större utsträckning än genom sin egen dator framför sig på sin egen plats.

Jämställdhetsmätarna uppmärksammade även att chat och datorspelande förekom på vissa av dessa bärbara datorer. Att spela datorspel är en form av ett ganska grovt osynliggörande mot resten av riksmötet. Chat är förutom ett osynliggörande även ett utestängande eftersom det är en ”dold” diskussion som kan föras när de som inte har möjlighet till chat inte kan diskutera.

Att placera kiosken i möteslokalen tycker vi inte var någon bra idé. Det är förvisso en bra idé att det finns möjlighet att tillförskaffa sig energi under riksmötet. Kiosken medför dock att det blir mer rörelse under sammanträdet och ökar ljudnivån i salen markant, något som kan störa väldigt mycket och blir till osynliggöranden. Vi anser att kioskärenden kan göras i gemensamma pauser för att förbättra arbetsmiljön och förminska osynliggöranden.

Att mätarna var placerade jämte förbundsstyrelsen gjorde att översikten över denna grupp var mindre än för resten av lokalen. Lämpligheten av detta kan diskuteras, mätarna håller dock med om att detta var den bästa placeringslösningen som lokalen var utformad när mätarna kom till platsen. Detta hade dock kunnat undvikas med en annan grundplanering av lokalen. Man kan också ifrågasätta hur viktigt det är att förbundsstyrelsen som grupp sitter avskilda från övriga ombud. Vad vill man markera med detta?

Vad som också är anmärkningsvärt är att presidiet stod för 17 procent av de härskartekniker som utfördes under riksmötet. Den vanligaste var osynliggörande, tätt följt av på skyndande av beslut och förlöjligande. Presidiet skall vara en opartisk grupp som leder stämmoförhandlingarna och ger alla ombud samma utrymme. Men ovanstående siffra tyder på att presidiet i det här fallet misslyckats med sin uppgift. Detta är några saker som vi som mätare reagerade över.

- Presidiet förde diskussion från talarstolen
- Genomförde själva streck i debatten
- Förlöjligande en person som föredrog en motion
- Knackade innan det gått 3 minuter
- Bytte mötesordförande mitt i en punkt
- Ombuden hann inte läsa alla förslag innan beslut fattades

Utöver detta så anser vi att beslutsordningen var oklar vid flertalet tillfällen. Att sitta i presidiet är inte på något vis en enkel uppgift, detta skall absolut tilläggas. Men, de brister som nämns ovan försämrar på många sätt riksmötet och Sverok bör därför ha en strategi för att förbättra detta till kommande riksmöte.

Det finns också mycket positivt att nämna kring riksmötet. Att entusiasmera ombuden genom ”energizers” är ett bra sätt att få upp energin i lokalen. Riksmötet som sådant är en skola i hur den här typen av möten går till och de som tagit sig över ovan beskrivna trösklar blir verkligen slipade ”mötesrävar”. Innan förhandlingarna drog igång hade man en liten genomgång av mötestekniken. Detta är jättebra och kan utvecklas ännu mer! Bland annat så Sverok är också mycket moderna vad gäller tekniken under mötet. Även om den till viss del i sin nuvarande form är utestängande så är detta absolut något man kan utveckla.

Sverok är en organisation som efter vad jämställdhetsmätarna har upplevt verkar ta sin stämna seriöst och har en vilja att genomföra ett gott riksmötesarbete. Vi Unga vill även ge en eloge till Sverok som är modiga nog att titta på detta med jämställdhet. Sverok har med denna rapport ännu ett verktyg till ett fortsatt jämställdhetsarbete.

Tips på förbättringar

Kurs för nya ombud

För att ge dem en större trygghet i hur ett riksmöte går till. Samla förstagångsombuden under ett par timmar i möteslokalen innan riksmötet där man går igenom hur det går till och vad de speciella ord som används under förhandlingarna betyder. Att provtala i talarstolen är också en bra metod. Alltsammans sker naturligtvis under uppmuntrande former.

Kurs för de som varit ombud tidigare

Även de som varit ombud tidigare kan behöva en genomgång av hur man bäst uppträder under mötet för att inspirera de nya att engagera sig i förhandlingarna.

Ombudsanmälan och kiosk

Titta på om det finns det en bättre placering för dessa än i möteslokalen.

Inspirera mera

För en högre mångfald bland ombuden krävs att man tar ett grepp om hur man inspirerar människor till att bli ombud, men kanske också att man ser över hur ombudsförfarandet ser ut idag.

Jämställdhetsarbete

För att jämställdhet skall vara något mer än ett ord på ett papper så krävs det att man angriper frågan i stort sett hela tiden. För att förbättra situationen för de minoriteter som finns i organisationen så måste frågan hållas levande.

Teoretisk bakgrund

Förbundet Vi Ungas metod för att mäta jämställdhet grundar sig på feministisk forskning och teorier om genus och kön. För att underlätta förståelsen för mätningen och dess resultat görs här en kort presentation av forskningen och teorierna.

Kön och makt¹

Samhället är inte jämställt. Några exempel på detta:

- 86 procent av alla professorer i Sverige är män²
- 83 procent av föräldrapenningen tas ut av kvinnor³
- Under en vecka utför kvinnor 28 timmar obetalt arbete. Män utför 20 timmar obetalt arbete.⁴
- Cirka 60 procent av kommunens resurser till fritidsaktiviteter går till killar och 40 procent går till tjejer.⁵

Makt handlar om att ta plats och utrymme. Plats och utrymme kan vara allt från vilka som hörs i ett rum och syns i medier till vilka som har statusfyllda förtroendeuppdrag. I Sverige idag så finns det en manlig överordning som innebär att män som grupp har mer makt än kvinnor som grupp. Det är pojkar som hörs mest i klassrummen, det är män som syns mest i media och det är män som sitter i bolagsstyrelser.⁶

Studier har visat att i klassrum pratar pojkarna två tredjedelar av tiden och flickorna en tredjedel av tiden. Om flickorna pratar mer än en tredjedel så tycker både flickor och pojkar att flickorna dominerar. Samma sak har observerats i grupper med vuxna personer. En tredjedel av talutrymmet åt kvinnor tycks vara en allmänt accepterad norm.⁷

Det betyder inte att alla män har mer makt än kvinnor, exempelvis har en kvinna som är VD för ett företag självklart mer makt i det företaget än den manliga städaren. För att se mönster måste man dock generalisera och dela in i grupper. Det är dock viktigt att komma ihåg att denna könsuppdelning är endast ett medel för att kunna se strukturer i samhället, målet för all feministisk forskning är att denna uppdelning till slut inte ska behöva göras när alla individer bemöts som individer och inte som man eller kvinna. Men för att komma dit behöver man dela upp på kön för att upptäcka orättvisor, så som görs i Förbundet Vi Ungas mätmetod av möten.

Genuskontraktet

Inom jämställdhetsforskningen talar man om genus. Genus står för det sociala könet. Det vi uppfostras till, vår könsroll. En transsexuellt till exempel har ett manligt kön, men ett kvinnligt

¹ Orden kön och genus används omväxlande i detta avsnitt, med båda begreppen menas den sociala och kulturella konstruktionen av kön

² SCB *På tal om kvinnor och män* 2004

³ *Ibidem* (på samma ställe som ovan)

⁴ *Ibidem*

⁵ *Fritid i förändring*, SOU 1996:3

⁶ Intervju med Yvonne Hirdman, "Kön hålls isär" på www.jamstalldhet.nu

⁷ *Hon & Han. Med på lika villkor?* Svenska Scoutförbundet 1999

genus. Man kan också säga att genus är könsrollen. Men ordet ”könsroll” låter som om man kan gå ut och in ur rollen som man vill, det kan man inte med genus, genus är en del av vår person, vår identitet.

Yvonne Hirdman, professor i historia vid Stockholms universitet, menar att samhället bygger på ett genuskontrakt. Kontraktet är inte påskrivet av någon men är en slags outtalad överenskommelse som sträcker sig långt tillbaka i vår kultur. Kontraktet går ut på att gruppen män är överordnad gruppen kvinnor. Detta bygger på två principer:

- Åtskiljandets princip: håll manligt och kvinnligt isär
- Värderandets princip: mannen är normen och det som män gör värderas högre⁸

Åtskiljandets princip kan lättast illustreras genom en titt in i en leksaksaffär. Där är det extremt tydligt hur manligt och kvinnligt hålls isär genom de olika leksaker som riktas mot pojkar respektive flickor. Det finns nästan inga könsneutrala leksaker utan de allra flesta leksakerna är tydligt inriktade mot antingen flickor eller pojkar. Flickor och pojkars leksaker ska hållas isär – manligt och kvinnligt ska hållas isär = åtskiljandets princip.

Åtskiljandets princip visar sig också i hur flickor och pojkar tränas enligt förväntningar på kön. Det finns tydliga mönster av att flickor förväntas behaga, finnas till, vänta på sin tur och hjälpa andra medan pojkar förväntas ta för sig, prestera och vara tuffa och aktiva. Både kvinnor och män tvingas alltså in i trånga kostymer av förväntningar och självbilder om hur en kvinna eller man ska vara.⁹

Värderandets princip, som innebär att det som mannen gör värderas högre, kan också ses på många ställen i samhället. Ett ställe där det syns tydligt är själva språket:¹⁰

Uttryck som handlar om män och mäns erfarenheter:

ta det som en man
herravälde
som en hel karl
det kräver sin man
ha stake i sig
grabbatag

Uttryck som handlar om kvinnor och kvinnors erfarenheter:

tjejkast
fruntimmersprat
frökenfasoner
gnällfä
på mammas gata
pratmoster

Värderandets princip innebär att vi i allmänhet utgår från att det pojkar/män gör är viktigare, svårare och mer värdefullt än det som flickor/kvinnor gör. Ofta är dessa värderingar omedvetna. Följden blir att pojkar/män till slut betraktas som mer värdefulla i sig själva än flickor/kvinnor – och behandlas därefter.¹¹

⁸ Hirdman, Yvonne *Genus – om det stabilas föränderliga former* 2001

⁹ Hanström, Mia *Jämställdhet i praktiken – Kön spelar roll. Handbok för att mäta och utveckla jämställdhet i organisationen* 2003

¹⁰ Exempel hämtade ur Backlund, Britt *Med tanke på talet* 1997

¹¹ JämO *JämOs skolhandbok mot könsmobbing i skolan* 2000

Genusskapande

Den första frågan som ställs till nyblivna föräldrar är: ”Blev det en pojke eller flicka?” Svaret är avgörande för hur den nya människan kommer att behandlas. Studier har visat att redan som alldeles nyfödda bebisar så bemöts flickor och pojkar olika. Pojkbebisar får oftast höra ”Lilla trollet, din lilla rackare, vad du är energisk, aktiv, smart, vild, en liten fighter”. Flickbebisar får oftast höra ”Lilla hjärtat, lilla gumman, vad du är nöjd, vaken, nyfiken, på gott humör”. När små flickor gråter så uppfattas det oftast av utomstående som tecken på ledsenhet eller rädsla, när små pojkar gråter så uppfattas det däremot av utomstående som tecken på vrede.¹²

Kajsa Svaleryd visar i sin bok *Genuspedagogik* hur olika pojkar och flickor bemöts i förskolan och skolan. Hon har bland annat varit med och filmat sig själv och andra pedagoger i det vardagliga arbetet med barn. Hon skriver bland annat att många arbetslag har, precis som hon själv gjorde, trott att flickor och pojkar möter samma villkor i skolan. När de går igenom inspelningarna och observationerna är det många som chockeras över de skilda villkor och förväntningar som gäller för flickor och pojkar. Kajsa Svaleryd ger bland annat följande exempel: ”En dag hade jag gymnastik med en grupp femåringar i skogen. Vi övade balans på ett omkullfallet träd. Helt plötsligt såg jag att en av pojkarna hjälpte en kamrat genom att stödjande hålla honom i handen. Jag uppmärksammade detta genom mycket beröm. Balansövningen fortsatte och efter ett tag gick det upp för mig att flickorna hela tiden hjälpt andra, men att jag inte hade sett detta som märkvärdigt. I min omedvetna föreställningsvärld var det självklart att flickor var hjälpsamma.”¹³

Homosocialitet

Homosocialitet innebär att i organisationer är det mycket vanligare att män söker sig till, identifierar sig med, arbetar med och väljer andra män. Kvinnor orienterar sig i högre grad heterosocialt, det vill säga de vänder sig också till männen. Analysen av detta är att män och kvinnor gör samma sak, alla orienterar sig mot makten. Om det är män som sitter på makten i organisationen då kommer man att orientera sig till män, för att överleva.¹⁴

Enligt Charlotte Holgersson, organisationsforskare på Handelshögskolan i Stockholm, leder mäns homosocialitet även till att män i ledande positioner helst rekryterar andra män, eftersom de har lättare att identifiera sig med dem och förstå hur de tänker.¹⁵

Härskartekniker¹⁶

”Det är inte du som är dum, det är någon som gör dig dum” säger Berit Ås. Berit Ås är socialpsykolog och Norges första kvinnliga partiledare och har utarbetat en teori om härskartekniker. Härskartekniker kan beskrivas som ett mönster av beteenden och handlingar som upprätthåller könsmaktsordningen. Användandet av härskarteknikerna resulterar i att de som utsätts blir passiva, undergivna och förtryckta. Det finns många olika slag av härskartekniker som används i olika syften och sammanhang. De härskartekniker som Berit Ås har identifierat används dock enligt henne främst av män mot kvinnor, som ett sätt att medvetet eller omedvetet

¹² Svaleryd, Kajsa *Genuspedagogik* 2002

¹³ Svaleryd, Kajsa *Genuspedagogik* 2002, s 37

¹⁴ Intervju med Anna Wahl, ”Om homosocialitet” www.ur.se/genus

¹⁵ Intervjun ”Manliga chefer föredrar män” med Charlotte Holgersson www.di.se

¹⁶ Hanström, Mia och Eklund, Ulrika *Genvägar till jämställdhet – metoder och strategier inom ungas fritid och föreningsliv* 2003, hela detta stycke

få kvinnor att underordna sig. För dem som utsätts för härskartekniker, är det ibland svårt att identifiera vad det i själva verket var som hände, man fylls istället ofta av en känsla av olust och känner sig bortgjord. Härskarteknikerna var ursprungligen fem men har under senare år utvecklats till sju stycken. De sju härskarteknikerna är:

- **Osynliggörande** innebär att en person utestängs eller förminskas. Det sker vanligtvis genom kroppsspråk men det kan även förmedlas verbalt.
- **Förlöjligande** utsätts man för när någon gör sig lustig på ens bekostnad. Utöver att man känner sig generad och tråkig så förringas ofta det man sagt i samband med förlöjligandet.
- **Undanhållande av information** är i mångt och mycket beskrivande i sitt uttryck. När man kommer till ett möte och det känns som att besluten redan är fattade, då är det denna härskarteknik man utsatts för.
- **Dubbelbestraffning** utsätts man för då det känns som att det blir fel hur man än gör. Talar man är man tjugig, är man tyst framstår man som oengagerad. Är man hemma med barnen är man inskränkt, engagerar man sig är man en dålig mamma.
- **Påförande av skuld och skam** är den sista av de fem ursprungliga härskarteknikerna. När kvinnan skuldbeläggs för att ha för utmanande kläder, eller när man hör att man smörar om man uppträder intresserat är det exempel på denna härskarteknik.
- **Objektifiering** är den första av de två kompletterade härskarteknikerna. Kvinnor och tjejer utsätts dagligen för objektifiering via medier av olika slag. Att man som kvinna känner sig som objekt och att kvinnan behandlas som ett objekt händer dock även i vardagen.
- **Våld och hot om våld** upplever många kvinnor på en så till synes trygg plats som i hemmet. Att kvinnor tänker två gånger vilken väg de skall ta hem, eller att de inte vågar ta hem en kille första kvällen är begränsande konsekvenser av våldet och hotet om våld. Även män och killar upplever våld och hot om våld men Ås menar att det för denna grupp inte påverkar vardagen i den utsträckning som det gör för kvinnor.¹⁷

Främjartekniker

Främjartekniker är ett begrepp som Förbundet Vi Unga har utarbetat och dokumenterat i tidigare jämställdhetsprojekt.¹⁸ En främjarteknik är en teknik som främjar någon i form av uppmuntran, synliggörande eller stöd. Främjarteknikens syfte kan avsiktligt vara att man själv ska vinna poäng eller visa vad man lutar sig mot för åsikter. Att tala väl om någon gör att du själv framstår som sympatisk. Tekniken gynnar dock även den som nämns i och med att han/hon blir stärkt i sig själv och i organisationen samtidigt som diskussionsklimatet blir trevligare och mer positivt. Exempel på främjartekniker är att omnämna någon i positiva ordalag ”Jag tycker Sofia har helt rätt när hon säger...” eller att applådera efter att någon har talat.

¹⁷ Lundberg, Eva, *De fem härskarteknikerna Studiehäfte till videofilmen 1992* samt

Hanström, Mia och Eklund, Ulrika *Genvägar till jämställdhet, Metoder och strategier inom ungas fritid och föreningsliv* 2003

¹⁸ Hanström, Mia, *Jämställdhet i praktiken!? Kön spelar roll! Handbok för att mäta och utveckla jämställdhet i organisationen* 2003

Metod

Denna rapport har inte någon positivistisk ansats. Vi hävdar således inte att resultaten är objektivt säkra fakta. Vi kan konstatera att metoderna är av olika karaktär. Metoden för att mäta taltid samt enkäten är kvantitativa till sin karaktär då de kan mätas i absoluta tal. Härskar- och främjartekniker samt talträden är kvalitativa metoder och ger större utrymme för tolkning. Vi menar att världen inte går att beskriva objektivt. Varje tolkning görs utifrån den egna verkligheten och de egna referensramarna. Därmed kan en upplevelse av en situation skilja sig mycket från person till person.¹⁹

Uppdraget innefattade jämställdhetsmätningar av plenumförhandlingarna vid Sveroks riksmöte 2007. Mätningen i plenum består av tre delmätningar: taltidsmätning, produktion av talträd samt iakttagelse av härskar- och främjartekniker. Detta kompletteras med en ombudsenkät som ombuden fått fylla i. Var och en av dessa mätmetoder kommer att presenteras nedan.

Mätningen utfördes av en grupp om sex personer. Under plenumförhandlingarna sysselsattes en till två personer med talträdsproduktion, två personer med att iaktta härskar- och främjartekniker samt en till två personer med att mäta taltid.

Ombudsenkät

En enkät²⁰ delades ut till alla mötesdeltagare i samband med utskottsarbetet. Genom enkäten ges bl a information om ombudens kön, ålder och erfarenheter av och tankar kring riksmötet. Denna information ligger sedan till grund för analysen av övriga mätresultat.

Mätning i plenum

Taltid

En till två personer mätte taltiden under plenumdiskussionerna genom tidtagning med tidtagarur. Varje enskild talares inlägg mättes och taltiden fördes in på en blankett. En blankett används för varje fråga vilket innebär att man även kan jämföra taltiden fråga för fråga.

Talträd

Talträd är en metod som används för att ge en bild av strukturen i diskussionerna. Man kan med hjälp av talträdet få fram information om exempelvis vem som lägger förslag, vem som stödjer vem och vem som möter motstånd. Två personer var sysselsatta med att rita upp talträden samt anteckna propositionsordningen vid beslut. Ett talträd ritades för varje fråga på dagordningen i vilken det lades förslag. För närmare beskrivning av hur man ritar ett talträd se *"Jämställdhet i praktiken!? Kön spelar roll! Handbok för att mäta och utveckla jämställdhet i organisationen"*, Fritidsforums förlag 2003.

¹⁹ Holgersson, C, Höök, P, Linghag, S, Wahl, A, *Det ordnar sig Teorier om organisation och kön*, Lund, Studentlitteratur, 2001, s 42

²⁰ Bilaga 1: Ombudsenkät

Härskar- och främjartekniker

Två personer observerade vad som hände i rummet. De härskarteknikskategorier som vi noterade efter var osynliggörande, förlöjligande, skrämsel och hot, misstänkliggörande, påförande av skuld och skam, undanhållande av information, avbrytning, dubbelbestraffning, objektivering och påskyndande av beslut. De främjarteknikskategorier vi registrerade efter var applåder, omnämnande, framlyftande och att ge utrymme. De härskar- eller främjartekniker vilka uppmärksammades av mätarna noterades på en blankett och då i samband med om tekniken utfördes av en man, kvinna eller grupp mot en man, kvinna eller grupp. Om en man eller en kvinna utförde en härskarteknik mot en grupp t ex förbundsstyrelsen, flera ombud eller annan grupp antecknades detta som att man respektive kvinna utförde härskarteknik mot grupp. I de fall då en könsblandad grupp utsatte en person för en härskarteknik respektive främjarteknik bokfördes detta som ”grupp mot kvinna” respektive ”grupp mot man”. Andra fenomen vilka uppmärksammades och ansågs gynna eller missgynna jämställdheten och demokratin antecknades också. Härskar- och främjartekniker från både talare, presidium och publik iaktogs. Det bör nämnas att det av praktiska orsaker är omöjligt för mätarna att ha uppsikt över samtliga personer i rummet och notera varje fall av härskar och främjarteknik..

Enligt Berit Ås är en härskarteknik just en härskarteknik då den uppfattas så av den som blir utsatt. Mätgruppen har inte följt upp någon härskarteknik med att fråga den som utsatts huruvida han/hon uppfattade beteendet som en härskarteknik eller inte. Mätarna har istället försökt att sätta sig in i ombudens roller och förutsättningar och på så sätt ta den utsattes perspektiv om vad som skulle kunna uppfattas som en härskar- respektive främjarteknik. Vår metod var alltså att anteckna allt som skulle kunna uppfattas som en härskarteknik av någon i salen. Eftersom härskarteknikens yttersta syfte är att tillskansa sig mer makt genom att själv komma i en bättre dager än någon annan räknar vi även härskartekniker som riktas mot icke-närvarande personer/grupper, exempelvis förlöjligande av grupp som ej är närvarande. För att vara konsekventa registrerar vi även främjartekniker som är riktade till personer som ej är närvarande. Betydelsen av det kön som nämns i debatten tillika det offentliga rummet spelar roll så man relaterar till resonemanget kring homosocialitet (läs i teorikapitlet). Härskartekniker och främjartekniker nedtecknades kortfattat i en lista där man angav vilket kön som utförde vilken teknik mot vilket kön; till exempel ”kvinna nämnde man” eller ”man förlöjligade man”.

I plenum pågår ett samspel mellan publiken och talaren som står i talarstolen. Vi har registrerat härskartekniker som publiken utfört mot talaren och härskartekniker som talaren utfört från talarstolen. Med anledning av presidiets betydelse för stämningen har vi särskilt härskartekniker som presidiet har utfört eller blivit utsatta för. Momenten som ligger utanför riksmötesförhandlingarna och utförts från scenen är registreras i gruppen ”talarstolen”.

För att ge en tydligare bild av de härskar- och främjarteknikskategorier vi använt oss av exemplifieras de nedan:

Härskartekniker

- Osynliggörande är när någon reser sig, småpratar eller på annat sätt stör när någon annan talar. Det är även när någon glöms bort, exempelvis i talarlistan.
- Förlöjligande är när man ler försmädligt eller skrattar åt den som talar. Att skämta om personers inlägg, inkompetens eller handling sorterar här.
- Påförande av skuld och skam är när någon beskylls för att inte ta sitt ansvar, eller att man får skylla sig själv för ett negativt resultat av ett dåligt beslut.
- Skrämsel och hot är när hotbild målas upp, man talar varnande och hotfullt mot ett förslag.

- Misstänkliggörande är när någons avsikter med ett handlande målas upp negativt, eller när man beskyller någon för att inte göra sitt jobb.
- Undanhållande av information är när viss information inte görs tillgänglig för alla.
- Avbrytning är när någon avbryter när någon annan talar.
- Påskyndande av beslut och att ej ge tid är om ombuden inte hinner uppfatta propositionsordningen, eller om ombuden inte hinner begära votering.

Främjartekniker

- Omnämmande är när någon nämner någon annan: *"Som Olof redan sagt..."* Behöver inte vara positivt, räknas som främjarteknik eftersom någon nämns och får utrymme i rummet *"det Anna tidigare sa var inte riktigt korrekt..."*
- Framlyftande är när någons åsikt eller handlande lyfts fram på ett positivt sätt tex *"jämsällldbet är en viktig fråga, vilket Anna redan på ett utmärkt vis förklarar..."*
- Genom att åhörarna klappar händer stöds talaren aktivt
- Ge utrymme/tid är när ombuden ges tid att reflektera över och förstå propositionsordningen

Resultat

I tabellerna nedan väljer vi att avrunda procentsatser till hela procent eftersom urvalet är för litet för att en neddelning i promille ska bli intressant. Detta kan därför medföra att vissa procentsummor inte alltid blir 100.

Ombudsenkät

Vi har fått in enkäter från 129 deltagare på riksmötet varav 76 av dessa är ordinarie ombud och 13 stycken är ombudsreserver, vi kommer främst att arbeta med den statistik som berör ombuden. Hädanefter räknas de 13 ombudsreserverna även in i begreppet ombud vid tabeller och statistik, om inget annat nämns. 11 stycken ombud eller ombudsreserver har inte lämnat in någon ombudsenkät, vilket är ett bortfall på 11 procent. De 40 personer som inte är ombud är t ex förbundsstyrelse, funktionärer, gäster, eller övriga intresserade deltagare.

Internt bortfall

Det finns också personer som svarat på enkäten men hoppat över vissa frågor, ett så kallat internt bortfall. Nedan redovisas bortfallet per fråga för delegaterna. Sammantaget kan det sägas att det finns internt bortfall på många frågor, men det är istället litet.

Tabell 1. Statistiskt bortfall efter fråga, ombud

Kategori	Antal	Bortfall	Frekvens
Födelseår	89	0	0%
Biologiskt kön	89	0	0%
Invandrat till Sverige	89	0	0%
Förälder invandrat	89	0	0%
Representation	89	1	1%
Sysselsättning	89	1	1%
Självröstat	89	3	3%
Tidigare antal riksmöten	89	1	1%
Hur förberett för riksmötet	89	2	2%
Hur intressant blir riksmötet	89	2	2%
Troligt att delta i talarstolen	89	1	1%
Uppmuntran att bli ombud	89	2	2%
Är Sverok jämställt	89	3	3%
Är Sverok rättvist	89	2	2%

Kön- och åldersfördelning

Nedan visas samtliga deltagares fördelning efter kön.

Tabell 2. Deltagarnas fördelning efter kön.

Kön	Antal	Procent
Kvinnor	32	25%
Män	97	75%
Totalt	129	100%

Vi ser här mycket tydligt att var fjärde person som deltog på Sveroks riksmöte och lämnade in en enkät var kvinna.

Om vi istället tittar på ombudens fördelning efter kön så får vi följande tabell.

Tabell 3. Ombudens fördelning efter kön.

Kön	Antal	Procent
Kvinnor	20	22%
Män	69	78%
Totalt	89	100%

Vi ser här att 22 procent av ombuden var kvinnor. Alltså lite mindre än andelen deltagare och en större dominans av antalet män. När vi jämför tabell 2 och 3 med antalet kvinnor i hela organisationen (11-13 procent enligt uppgift från förbundsordförande) så ser vi att det är en större andel kvinnor som är ombud och deltar på riksmötet än det är i hela organisationen.

I följande tabell redovisas ombudens åldersfördelning

Tabell 4. Ombudens fördelning efter ålder.

Ålder	Kvinnor	Män	Totalt
10-15	0 0%	2 3%	2 2%
16-20	5 25%	13 19%	18 20%
21-25	9 45%	26 38%	35 39%
26-30	4 20%	14 20%	18 20%
31-40	2 10%	11 16%	13 15%
41-50	0 0%	3 4%	3 3%
Bortfall	0 0%	0 0%	0 0%
Totalt	20 100%	69 100%	89 99%

Åldern räknas på födelseår, dvs. de som är födda 1987 räknas som 20 år oavsett när på året de är födda. När ombuden grupperas enligt tabellen är den största andelen ombud mellan 21 och 25 år. Medelåldern för ombuden är 25 år och medianåldern är 24 år. De manliga ombuden har en medelålder på 25 år och de kvinnliga på 24 år. Bland männen, som är fler, hittar vi både de tre

yngsta (10, 15, 17 år) och de tre äldsta (43, 44, 44 år) ombuden. Männen har alltså ett större spann av åldrar.

Invandring

Det kan även vara intressant att titta på hur många av ombuden som har invandrat till Sverige samt hur många av dem som har föräldrar som har invandrat till Sverige.

Tabell 5. Om ombuden invandrat till Sverige efter kön samt procentfördelning efter kön.

Invandrat	Kvinnor	Män	Totalt
Ja	1 5%	1 1%	2 2%
Nej	19 95%	68 99%	87 98%
Bortfall	0 0%	0 0%	0 0%
Totalt	20 100%	69 100%	89 100%

Tabell 6. Om ombudens föräldrar invandrat till Sverige efter kön samt procentfördelning efter kön.

Föräldrar inv.	Kvinnor	Män	Totalt
Ja	1 5%	5 7%	6 7%
Nej	19 95%	64 93%	83 93%
Bortfall	0 0%	0 0%	0 0%
Totalt	20 100%	69 100%	89 100%

Endast en kvinna och en man (totalt 2 procent) bland ombuden har själv invandrat till Sverige och 7 procent av ombuden har föräldrar som invandrat till Sverige. Det går inte att se några större skillnader mellan kvinnor och män i det lilla urvalet.

Representation

Tabell 7. Vad ombuden har uppgett sig representera under riksmötet efter kön samt procentfördelning efter kön.

Represent.	Kvinnor	Män	Totalt
Förening	14 70%	60 87%	74 83%
Sig själv	5 25%	4 6%	9 10%
Distrikt	0 0%	1 1%	1 1%
Övrigt	1 5%	3 4%	4 4%
Bortfall	0 0%	1 1%	1 1%
Totalt	20 100%	69 99%	89 99%

Vi kan se att andelen kvinnor som har svarat att de representerar sig själv är 25 procent vilket kan jämföras med att det är endast 6 procent av männen som svarat att de representerar sig själva. Vi kan också se att män representerar en förening i större utsträckning.

Erfarenhet från tidigare riksmöten

Att ha erfarenhet från liknade sammanhang kan vara av betydelse för hur man agerar. Vi intresserar oss därför för hur många riksmöten man har varit på tidigare.

Tabell 8. Antal riksmöten ombuden har deltagit på tidigare efter kön samt procentfördelning efter kön.

Antal	Kvinnor	Män	Totalt
0	13 65%	33 48%	46 52%
1	5 25%	13 19%	18 20%
2	2 10%	10 14%	12 13%
3	0 0%	5 7%	5 6%
4-5	0 0%	4 6%	4 4%
6-10	0 0%	2 3%	2 2%
11-15	0 0%	1 1%	1 1%
Bortfall	0 0%	1 1%	1 1%
Totalt	20 100%	69 99%	89 99%

Här kan vi tydligt se att det är fler kvinnor som är ombud för första gången och andra gången. Bland förstagångsombuden är summan 17 procentenheter högre för kvinnor, och bland andragångsombuden är samma siffra 6 procentenheter. När vi tittar på dem som varit på riksmötet två gånger tidigare, dvs. tredjegangsombuden, kan vi se att förhållandena är omvända. Vi ser att inga kvinnor har tidigare varit på tre eller fler riksmöten. Däremot har 13 manliga ombud deltagit på tre eller fler tidigare riksmöten.

Kvinnor har som ombud deltagit på 0,5 riksmöten i genomsnitt och män har som ombud deltagit på 1,4 riksmöten. Män har alltså varit på ungefär tre gånger så många riksmöten.

Förberedelser inför riksmötet

Tabell 9. Hur ombuden har förberett sig inför riksmötet efter kön samt procentfördelning efter antalet ombud.

Har du förberett dig	Kvinnor	Män	Totalt
Läst igenom möteshandlingarna	17 85%	55 80%	72 81%
Gått igenom möteshandlingarna med andra i distriktet	3 15%	13 19%	16 18%
Gått igenom möteshandlingarna med andra i föreningen	7 35%	22 32%	29 33%
Deltagit på forumet på hemsidan	6 30%	35 51%	41 46%
Jag har inte förberett mig	1 5%	4 6%	5 6%
Övrigt	2 10%	4 6%	6 7%
Bortfall	0 0%	2 3%	2 2%
Totalt	36	135	171

På denna fråga kunde man fylla i flera alternativ. Därför har vi valt att vid varje rad ställa antalet ifyllda svar mot den mängden ombud som fyllt i enkäten för varje kön samt likadant för den totala mängden ombud. Dvs. 17 kvinnliga ombud av 20 har läst igenom möteshandlingarna, vilket är 85 procent. Att läsa igenom möteshandlingarna är det överlägset vanligaste sättet att förbereda sig. Vi kan se att det är 5 procentenheter fler kvinnor som har läst igenom möteshandlingarna än vad det är män som har gjort detsamma. Vi kan också se att det är fler ombud som har gått igenom möteshandlingarna med andra i föreningen än som har gått igenom möteshandlingarna med andra i distriktet. Det är dock av intresse att påpeka att manliga ombud går igenom handlingarna i större utsträckning med sitt distrikt än kvinnorna och kvinnorna gör det i större utsträckning med sin förening än vad männen gör det. Vi kan också se att det är många fler ombud som är män som har deltagit på forumet på hemsidan. Kvinnor verkar även förbereda sig på övrigt sätt mer än männen.

Intresse för riksmötet

I följande tabell redovisas hur ombuden svarat på frågan hur intressant de tror att riksmötet kommer bli.

Tabell 10. Hur intressant ombuden bedömer att riksmötet skall bli på en skala från ett till sex där ett är tråkig och sex är mycket intressant efter kön samt procentfördelning efter kön.

Skala	Kvinnor	Män	Totalt
1	0 0%	2 3%	2 2%
2	0 0%	5 7%	5 6%
3	4 20%	9 13%	13 15%
4	6 30%	22 32%	28 31%
5	6 30%	23 33%	29 33%
6	4 20%	6 9%	10 11%
Bortfall	0 0%	2 3%	2 2%
Totalt	20 100%	69 100%	89 100%

De flesta ombuden har angivit 4 eller 5 som ranking för hur intressant de tror att riksmötet att kommer bli. Här kan vi se att männen rankar stämman som något mindre intressant än vad kvinnorna gör.

Delta i diskussionen från talarstolen

En enkätfråga syftade till om man trodde att man skulle gå upp i talarstolen under riksmötet.

Tabell 11. Hur ombuden svarat på frågan: "Hur troligt är det att du går upp i talarstolen och deltar i diskussionen?" efter kön samt procentfördelning efter kön.

Delta i talarstolen	Kvinnor	Män	Totalt
Jag vet att jag kommer att göra det	3 15%	8 12%	11 12%
Förmodligen	2 10%	26 38%	28 31%
Förmodligen inte	7 35%	15 22%	22 25%
Jag vet att jag inte kommer att tala	2 10%	1 1%	3 3%
Vet ej	6 30%	18 26%	24 27%
Bortfall	0 0%	1 1%	1 1%
Totalt	20 100%	69 100%	89 99%

Här kan vi se att männen tror att de kommer att delta i talarstolen i större utsträckning än kvinnorna. Vi ser stora skillnader i de ombud som har svarat förmodligen och förmodligen inte.

Det är anmärkningsvärt att procentsatsen är nästan fyra gånger så stor för män än för kvinnor som skrev att de förmodligen skulle delta i talarstolen. Dock kan vi se relativt likvärdiga svar bland de andra tre svarsalternativen. Det kan anmärkas att en tredjedel (6 st) av de manliga ombud som svarade att de inte visste huruvida de skulle gå upp var ombudsreserver, (ingen av de två kvinnliga ombudsreserverna svarade ”vet ej”).

Uppmuntran inför riksmötet

I följande tabell går det att se hur många som fått uppmuntran att vara ombud.

Tabell 12. Om ombuden fått uppmuntran av någon inför att vara ombud efter kön samt procentfördelning efter kön.

Uppmuntran	Kvinnor	Män	Totalt
Ja	10 50%	30 43%	40 45%
Nej	10 50%	37 54%	47 53%
Bortfall	0 0%	2 3%	2 2%
Totalt	20 100%	69 100%	89 100%

Knappt hälften av ombuden har blivit uppmuntrade att bli ombud. Vi kan även se att kvinnor blir något oftare uppmuntrade att bli ombud än vad män blir. Som tillägg till denna fråga kunde man även ange vem/vilka man fått uppmuntran av. Svaren är relativt likriktade och kan inte ge några påtagliga skillnader mellan könen.

Självröstat

I enkäten ställdes även frågan: ”Har du röstat på dig själv genom din förening i valet till ombud.” Nedan redovisas svaret på den frågan.

Tabell 13. Om ombuden har röstat på sig själv genom sin förening efter kön samt procentfördelning efter kön.

Självröstat	Kvinnor	Män	Totalt
Ja	7 35%	31 45%	38 43%
Nej	12 60%	36 52%	48 54%
Bortfall	1 5%	2 3%	3 3%
Totalt	20 100%	69 100%	89 100%

Här kan vi se att män i större utsträckning har röstat på sig själv genom sin förening, 45 procent av männen har svarat jakande på frågan och 35 procent av kvinnorna har svarat detsamma. 52 procent av männen har svarat nekande och 60 procent av kvinnorna har svarat detsamma.

Tankar om Sverok som jämställd och rättvis organisation

Ombudens föreställningar om organisationen ur ett jämställdhetsperspektiv redovisas nedan.

Tabell 14. Hur ombuden svarat på frågan: ”Tycker du att Sverok är en jämställd organisation?” efter kön samt procentfördelning efter kön.

Sverok en jämställd org.	Kvinnor	Män	Totalt
Ja	2 10%	19 28%	21 24%
Ja, med vissa undantag	6 30%	19 28%	25 28%
Nej det finns en del kvar att göra	4 20%	14 20%	18 20%
Nej	0 0%	4 6%	4 4%
Vet ej	7 35%	11 16%	18 20%
Bortfall	1 5%	2 3%	3 3%
Totalt	20 100%	69 101%	89 99%

De flesta ombud, drygt hälften, upplever att Sverok är en jämställd organisation, eller jämställd med vissa undantag. En fjärdedel av alla ombud anser dock att organisationen inte är jämställd. En relativt stor del, en femtedel, är osäkra i frågan och har svarat ”vet ej”. Av den osäkra femtedelen är många kvinnor. Endast 4 procent av ombuden svarar ett klart nej på frågan om Sverok är en jämställd organisation. Jämför man procentsatserna för de kvinnor och män som är ombud så kan vi se att nästan tre gånger fler män än kvinnor svarar ”Ja” på frågan om de tycker att de verkar i en jämställd organisation. Det är dock anmärkningsvärt att 6 procent av männen ansåg att Sverok inte var jämställt, medan vi inte fick något sådant svar från kvinnorna. Sammanfattningsvis kan vi säga att det är fler män än kvinnor som anser att Sverok är en jämställd organisation och att kvinnor är mer osäkra i frågan.

Vi ställde också frågan om Sverok är en rättvis organisation för att få en jämförande fråga till frågan om jämställdhet.

Tabell 15. Hur ombuden svarat på frågan: ”Tycker du att Sverok är en rättvis organisation?” efter kön samt procentfördelning efter kön.

Är Sverok en rättvis org.	Kvinnor	Män	Totalt
Ja	2 10%	31 45%	33 37%
Ja, med vissa undantag	7 35%	20 29%	27 30%
Nej det finns en del kvar att göra	4 20%	8 12%	12 13%
Nej	0 0%	3 4%	3 3%
Vet ej	6 30%	6 9%	12 13%
Bortfall	1 5%	1 1%	2 2%
Totalt	20 100%	69 100%	89 98%

Kvinnorna har svarat nästan identiskt på denna fråga. Männerna anser ännu starkare att Sverok är en rättvis organisation än att det är en jämlik organisation. Två tredjedelar av ombuden anser att Sverok är en rättvis organisation. Kvinnorna är även här tre gånger mer osäkra i frågan än männen, räknat på de båda könen respektive antal. De osäkra svaren är dock mindre (13 procent) jämfört med frågan om jämlikhet (20 procent).

Årsmöteshandlingar samt övrigt i plenum

Mötesplatsens form

Plenisalen hade en sittning där ombuden var placerade mot presidiet på scenen och det var lätt att ta sig från sin sittplats till talarstolarna. Talarstolarna var två till antalet för att minska tiden mellan talarna. Talarstolarna var utrustade med mikrofon som om den användes rätt gav ett väl hörbart ljud. Ovanför presidiet fanns skärmar som gav nyttig information som t ex talarlistor. Det var möjligt att lämna yrkande via ombudens egna bärbara datorer via ett trådlöst nätverk, ungefär en tredjedel av ombuden hade egna bärbara datorer. Även yrkanden på papper kunde lämnas in. Det fanns även stationära datorer utplacerade långt fram i lokalen för detta ändamål. Röstande gjordes genom acklamation, rösträkning samt mentometrar.

Mätarna var placerade på den vänstra sidan av lokalen sett från scenen och såg därmed allt från samma sida under hela riksmötet. Mätarna satt jämte förbundsstyrelsen, därför hade mätarna i viss mån begränsad sikt över denna grupp. Mätarna hade förövrigt relativt god översikt över vad som skedde i lokalen.

Taltid

Mätningen av riksmötesförhandlingarna innefattade de punkter som ingår i dagordningen och som går att finna på föredragningslistan. Diskussioner utanför plenumsalen och de som direkt rör riksmötet, så som invigningstal, tacktal samt tal om formalia är alltså inte medräknade.

Totalt talades det under riksmötet i 504 minuter, 21 procent av denna tid upptogs av kvinnorna och 79 procent av männen. I följande tabell kan det avläsas hur fördelningen av taltiden såg ut med avseende på kön under riksmötesförhandlingarna.

Tabell 16. Taltid i minuter efter kön samt procentfördelning efter kön

Kön	Minuter	Procent
Kvinnor	105	21%
Män	399	79%
Totalt	504	100%

I denna tabell räknas samtliga talare på Sveroks riksmöte, alltså inte bara ombuden. Den sammanlagda taltiden var 504 minuter, männen talade under 399 minuter av dessa och kvinnorna använde 105 minuter av dessa. Männen besatt fyra femtedelar av taltiden (79 procent). Av kvinnorna stod en kvinna för 67 minuters taltid. Tar vi bort detta ytterfall från statistiken blir förhållandet istället att männen har 91 procent av taltiden och kvinnorna har alltså då bara en tiondel av taltiden.

Tabell 17. Fördelning av total taltid under riksmötesförhandlingarna efter kön samt procentfördelning efter kön.

Minuter	Kvinnor	Män	Totalt
0,1 - 1	9 47%	14 21%	23 26%
1-2	4 21%	13 19%	17 20%
2-5	3 16%	14 21%	17 20%
5-10	2 11%	16 24%	18 21%
10-20	0 0%	7 10%	7 8%
20-40	0 0%	3 4%	3 3%
40-70	1 5%	1 1%	2 2%
Totalt	19 100%	68 100%	87 100%

Även i denna tabell räknas samtliga talare på Sveroks riksmöte. Här kan vi se en mycket tydlig trend, kvinnor har flest träffar i raden för totala taltider på 0,1 till 1 minut, det lägsta spannet i den här tabellen. Kvinnornas andel minskar ju längre taltider som berörs, endast en kvinna har en sammanlagd taltid på mer än tio minuter. De manliga talarna har däremot relativt lika andelar bland de fyra första spannen och de har de flesta sammanlagda taltider på 5-10 minuter. Detta är kanske undersökningens mest talande tabell.

Totalt talade 68 stycken män och 19 stycken kvinnor vilket ger ett förhållande på 78 procent män och 22 procent kvinnor. Detta ska jämföras med könsfördelningen på deltagarna där 75 procent av deltagarna var män och 25 procent var kvinnor.

Inlägg

Totalt gjordes 347 inlägg under riksmötesförhandlingarna. Kvinnorna stod för 53 stycken av dessa, d.v.s. 15 procent av inläggen och männen för 294 stycken vilket då blir för männen 85 procent av inläggen. Detta kan vi se i tabellen nedan.

Tabell 18. Antal inlägg efter kön samt procentfördelning efter kön

Kön	Antal	Procent
Kvinnor	53	15%
Män	294	85%
Totalt	347	100%

Tabell 19. Fördelning av inlägg under riksmötesförhandlingarna efter kön samt procentfördelning efter kön.

Inlägg	Kvinnor	Män	Totalt
1	10 53%	16 24%	26 30%
2	2 11%	12 18%	14 16%
3-5	5 26%	16 24%	21 24%
6-10	1 5%	20 29%	21 24%
11-20	1 5%	4 6%	5 6%
Totalt	19 100%	68 101%	87 100%

Tabell 19 räknar samtliga inlägg, alltså inte bara från ombud. De flesta som deltar i talarstolen på Sveroks riksmöte gör endast ett inlägg. Från denna tabell kan vi avläsa att män gör klart fler inlägg i debatten än kvinnor. Den kvinna som gör flest inlägg i debatten gör tretton inlägg, den kvinna som gör näst flest inlägg gör sju inlägg. Motsvarande siffra för männen är sjutton respektive fjorton. 19 kvinnor talade 53 gånger (15 procent) som ger ett genomsnitt på 2,7 ggr per kvinna. Tar vi bort det kvinnliga ytterfallet som talade 13 gånger så talade 18 kvinnor i genomsnitt 2,2 gånger. 68 män talade 294 gånger (85 procent) som ger ett genomsnitt på 4,3 ggr per man.

87 personer deltog i debatten, varav 19 var kvinnor och 68 var män vilket innebär att 22 procent av de personer som deltog i debatten var kvinnor och 78 procent var män. Detta ger oss att kvinnor talar färre gånger än män men de talar lite längre. Här behöver nämnas att bland de 10 personer som talade längst och flest gånger fanns bara en kvinna representerad som håller uppe procenttalen. Detta ytterfall pratade dubbelt så många gånger som den kvinna som talade näst flest gånger och sju gånger så länge. Räknar vi bort ytterfallet stod kvinnorna för 12 procent av

inläggen och 9 procent av taltiden, vilket ska jämföras med att 25 procent av deltagarna var kvinnor.

Förslagsgivande och förslagens bemötande

I det här avsnittet finns den information som mätgruppen utläst ur de talträd som ritades upp, samt genom att läsa riksmötesmaterialet. Det framlades sammanlagt 53 förslag under riksmötesförhandlingarna. Av dessa 53 förslag lades 6 av kvinnor, 40 av män och 7 av grupper. Detta ger en fördelning med 11 procent av förslagen lagda av kvinnor, 75 procent av männen och 13 procent av grupper.

Räknar vi bort grupperna så blir fördelningen 87 procent för männen samt 13 procent för kvinnorna. Jämför vi detta med könsfördelning för ombud som är 78 procent män och 22 procent kvinnor så ser vi att männen lägger fler förslag än kvinnor.

Det är intressant att se i vilken fråga män och kvinnor lägger förslag, nedan finns en sådan tabell.

Tabell 20. Fördelning av lagda förslag efter kön samt procentfördelning av totalt antal lagda förslag efter kön.

Nr	Män	Kvinnor	Grupp	Totalt
9 Fastställande av dagordning	2	0	1	3
10 Verksamhetsberättelse	0	0	1	1
11 Ekonomisk Berättelse	0	0	1	1
12 Revisionsberättelse	1	0	0	1
13 Ansvarsfrihet	0	0	0	0
14 Avregistreringar	0	0	1	1
15 Verksamhetsplan	9	1	2	12
16-24 Motioner	8	2	0	10
25 Fastställande av avgifter	0	0	1	1
26 Fastställande av budget	6	3	1	10
27 Val av förbundsstyrelse	3	0	1	4
28 Val av valberedning	0	0	1	1
29 Val av revisor	0	0	1	1
30 Övriga frågor	11	0	0	11
Totalt	40	6	11	57
	70%	11%	19%	100%

Av de förslag som bifölls stod kvinnorna för 17 procent, männen för 66 procent och grupper för 17 procent. I tabellen nedan kan vi se att kvinnorna gavs bifall på 83 procent av sina förslag, männen gavs bifall på 48 procent av förslagen och grupper på 71 procent. Detta betyder sammanfattningsvis att kvinnor ger färre förslag, men får bättre utdelning

Tabell 21. Fördelning av lagda förslag under riksmötesförhandlingarna efter vem som har lagt förslaget samt procentfördelning efter vem som lagt förslaget.

Kön	Bifall	Avslag	Totalt
Kvinnor	5 83%	1 17%	6 100%
Män	19 48%	21 52%	40 100%
Grupper	5 71%	2 29%	7 100%
Totalt	29	24	53

Från talträden kan även utläsas vem som får stöd för sina förslag, av vem och i vilken omfattning. På samma sätt kan vi utläsa vem som möter motstånd, av vem och i vilken omfattning. Vi börjar med redovisningen av vem som ger stöd i debatten.

Tabell 22. Utdelat stöd för förslag efter kön samt procentfördelning efter antal.

Utdelat stöd av	Antal	Procent
Kvinnor	14	10%
Män	131	90%
Grupper	0	0%
Totalt	145	100%

Männen stödjer förslag (90 procent) i större omfattning än kvinnorna (10 procent). Men eftersom männen är fler än kvinnorna blir det här mycket mer intressant när man sätter siffrorna i relation till hur många gånger män respektive kvinnor talade (män talade 294 ggr, 85 procent och kvinnor talade 53 ggr, 15 procent). Vi ser då att män utdelar stöd i något större utsträckning än kvinnor. Till grupper räknas t ex förbundsstyrelsen och andra könsblandade grupper.

Följande tabell visar fördelningen av vem som får stöd i debatten.

Tabell 23. Vem som erhållit stöd efter kön samt procentfördelning efter antal.

Erhållit stöd	Antal	Procent
Kvinnor	12	8%
Män	110	77%
Grupper	21	15%
Totalt	143	100%

Här ser vi att männen får mest stöd. Om vi räknar bort grupper som får stöd så får män 90 procent av stödet och kvinnor 10 procent.

I nedanstående tabeller är det preciserat vem som ger och får stöd av vem.

Tabell 24. Stöd för förslag utdelat av kvinnor.

Utdelat stöd av - för	Antal
Kvinna – Kvinna	1
Kvinna – Man	9
Kvinna – Grupp	4
Totalt	14

Tabell 25. Stöd för förslag utdelat av män.

Utdelat stöd av - för	Antal
Man – Man	103
Man – Kvinna	11
Man – Grupp	17
Totalt	131

Om man räknar bort det stöd som kvinnor och män ger till grupper ger män stöd 114 gånger och kvinnor 10 gånger, sammanlagt 124 gånger. Män står då för 92 procent av det personligt riktade stödet och kvinnor för 8 procent av det personligt riktade stödet. Sätter vi dessa siffror i relation till hur många gånger männen (85 procent) och kvinnorna (15 procent) talade ser vi att män ger mer personligt riktat stöd än kvinnor. Kvinnor tog emot stöd 12 gånger, (knappt 10 procent) endast en gång gav en kvinna en annan kvinna stöd. Männen tog emot stöd 112 gånger, vilket är 90 procent av det mottagna stödet.

Nedan följer redovisningen av vem som möter motstånd i debatten. Vi börjar med vem som motargumenterar.

Tabell 26. Motargumentation efter kön samt procentfördelning efter antal.

Utdelat motstånd	Antal	Procent
Kvinnor	18	9%
Män	184	91%
Grupper	0	0%
Totalt	202	100%

Här har vi inte noterat någon motargumentation från grupper. Männen talar alltså i större omfattning mot förslag än vad kvinnor gör. Jämför vi återigen detta med antal gånger män och kvinnor talar (85 procent och 15 procent) så ser vi att männen även motargumenterar oftare.. Jämför det utdelade stödet (tabell 22) från män (90 procent) och kvinnor (10 procent) med det utdelade motståndet från män (91 procent) och kvinnor (9 procent) så kan vi se att dessa siffror är relativt lika.

Det är naturligtvis också intressant att på samma sätt se vem som möter motstånd, här följer en sådan tabell.

Tabell 27. Vem som erhållit motstånd efter kön samt procentfördelning efter antal.

Erhållet motstånd	Antal	Procent
Kvinnor	19	9%
Män	148	74%
Grupper	34	17%
Totalt	201	100%

Om vi räknar bort grupperna blir procentsatserna 11 procent för kvinnor och 89 procent för män. Här kan vi se att jämfört med antal gånger män och kvinnor har talat (85 procent och 15 procent) så möter män mer motstånd än kvinnor.

I nedanstående tabeller är det preciserat vem som utdelar motstånd till vem.

Tabell 28. Motargumentation av kvinnor.

Utdelat motstånd av - mot	Antal
Kvinna – Kvinna	1
Kvinna – Man	10
Kvinna – Grupp	6
Totalt	17

Tabell 29. Motargumentation av män.

Utdelat motstånd av - mot	Antal
Man – Man	138
Man – Kvinna	18
Man – Grupp	28
Totalt	184

Om man räknar bort den motargumentation som kvinnor och män ger till grupper ger män motstånd 156 gånger och kvinnor 11 gånger, sammanlagt 167 gånger. Det ges alltså mer motstånd än stöd (122 gånger). Män står då för 93 procent av det personligt riktade motståndet och kvinnor för 7 procent av det personligt riktade motståndet. Sätter vi dessa siffror i relation till hur många gånger männen (85 procent) och kvinnorna (15 procent) talade ser vi att män ger mer personligt riktat motstånd än kvinnor.

Enligt tabellerna 22 till 29 kan vi sammanfattningsvis se att män är mer aktiva i andras förslag än kvinnor.

Frågor i debatten

Från taltråden kan även utläsas information om de frågor som ställs under Sveroks riksmöte. Vi ser att det sammanlagt har ställts 63 frågor under riksmötet. 11 frågor har ställts av kvinnor och 1 av dessa har varit obesvarad, 56 frågor har ställts av män varav 6 stycken är obesvarade. Inga frågor har ställts av grupper.

Härskar och främjartekniker

Härskarterkniker

Samtliga moment i plenum är medräknat i denna statistik. Det utfördes sammanlagt 885 härskarterkniker under riksmötet. Den absolut vanligaste härskarterkniken var osynliggörande. Nedan följer resultaten av mätning av härskarterkniker.

Härskarterknikerna fördelar sig enligt följande:

Tabell 30. Fördelning av utförda härskarterkniker

Kön	Antal	Procent
Kvinnor	89	10%
Män	525	59%
Grupper	271	31%
Totalt	855	100%

Det är främst män som utför härskarterkniker. Detta beror delvis på att det var 69 manliga ombud på riksmötet men endast 20 kvinnliga. Det som är anmärkningsvärt är att presidiet står för en stor andel av härskarterknikerna. De står ensamma för 17 procent av de härskarterkniker som förekom under riksmötet.

Vilket kön som utsätts för härskarterkniker visas i nästa tabell.

Tabell 31. Fördelning av mottagna härskarterkniker

Kön	Antal	Procent
Kvinnor	142	16%
Män	602	68%
Grupper	141	16%
Totalt	855	100%

Det är också så att män i större utsträckning utsätts för härskarterkniker. Detta går återigen att relatera till hur ombudsfördelningen ser ut mellan könen, 22 procent kvinnor och 78 procent män.

Främjartekniker

Samtliga moment i plenum är medräknat i denna statistik. Främjartekniker används sammanlagt 396 gånger under riksmötet. Utav dessa 396 så var den vanligaste främjartekniken applåd, dessa har vi valt att lyfta fram i en egen tabell.

Främjarteknikerna fördelar sig enligt följande mellan könen:

Tabell 32. Fördelning av utförda främjartekniker

Kön	Antal	Procent
Kvinnor	31	18%
Män	146	82%
Grupper	0	0%
Totalt	177	100%

Ser man till antalet ombud så använder kvinnor och män främjartekniker relativt likvärdigt. Den vanligaste främjartekniken är omnämmande. Lyfter man ut endast den tekniken så främjade männen 98 gånger dvs. 86 procent och kvinnorna 16 gånger, 14 procent.

Vem som främjas visas i nästa tabell:

Tabell 33. Fördelning av mottagna främjartekniker

Kön	Antal	Procent
Kvinnor	10	6%
Män	136	77%
Grupper	31	17%
Totalt	177	100%

Skillnaden mellan hur mycket män respektive kvinnor främjas är stor. Kvinnor främjas endast tio gånger under riksmötet.

Tabell 34. Fördelning av utförda främjartekniker

Främjarteknik utdelad av -mot	Antal
Kvinna - Kvinna	2
Kvinna - Man	19
Kvinna - Grupp	10
Totalt	31

Främjarteknik utdelad av -mot	Antal
Man - Man	117
Man - Kvinna	8
Man - Grupp	21
Totalt	146

Som vi ser i de här tabellerna ovan så främjar kvinnor män i högre utsträckning än vad de främjar andra kvinnor. Kvinnorna främjade också männen fler gånger än vad männen i sin tur främjade kvinnor. Männen främjade kvinnorna endast 8 gånger under riksmötet, medan de främjade andra män 117 gånger.

Här visas endast främjartekniken applåd:

Tabell 35. Fördelning av mottagna applåder

Kön	Starka	Svaga	Totalt
Kvinnor	5	14	19
	13%	8%	9%
Män	25	157	182
	63%	88%	83%
Grupp	10	8	18
	25%	4%	8%
Totalt	40	179	219
	101%	100%	100%

Även här ser vi att skillnaden mellan könen är väldigt stor. Det framgår inte av tabellen vem det är som utdelat applåden då en applåd oftast innefattar mer än en person, dvs. en grupp. Det vi kan se är dock att kvinnor endast mottog applåder 19 gånger, dvs 9 procent. Om man sätter detta i relation till att kvinnorna utgjorde 25procent av det totala deltagarantalet under riksmötet så är detta en låg siffra.

Käll- och litteraturförteckning

- Bjerrum-Nielsen, Harriet, Rudberg, Monica, *Historien om flickor och pojkar. Könssocialisation i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv* (Lund: Studentlitteratur, 1991)
- Eduards, Maud, "Män – finns de?," *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 3, (1998)
- Eklund, U, Hanström, M, Morelli, J, *Genvägar till jämställdhet, Metoder och strategier inom ungas fritid och föreningsliv* (Stockholm: Ungdomsstyrelsens skrifter, 2003:10)
- Hanström, Mia, *Jämställdhet i praktiken!? Kön spelar roll! Handbok för att mäta och utveckla jämställdhet i organisationen* (Stockholm: Fritidsforums förlag, 2003)
- Hanström, Mia, *Kvinnor, makt och ledarskap i fritid och föreningsliv, Dokumentation av projektet "Kvinnor, makt och ledarskap" 1996-1997* (Stockholm: Fritidsforum, 1998)
- Hirdman, Yvonne, "Genussystemet," i *Demokrati och makt i Sverige Maktutredningens huvudrapport*, SOU 1990:44 (Stockholm: Allmänna förlaget)
- Hirdman, Yvonne, *Genus – om det stabila och föränderliga former* (Malmö: Liber, 2001)
- Holgersson, C, Höök, P, Linghag, S, Wahl, A, *Det ordnar sig Teorier om organisation och kön* (Lund: Studentlitteratur, 2001)
- Lundberg, Eva, *De fem härskarteknikerna Studiehäfte till videofilmen* (Växjö kommun, 1992)
- Wetterberg, Tomas, *Vill man ha jämställdhet? Slutrapport för projektet Män och jämställdhet* (Stockholm: Fritzes offentliga publikationer, 2002)
- www.jamstalldhet.nu/jamst/maktkon/index.htm, *Kön hålls isär*, 11/1 2004
- www.scb.se, *levnadsförhållanden, jämställdhetsstatistik*, 11/1 2004
- www.scb.se, *På tal om kvinnor och män. Lathund om jämställdhet 2002*, 11/1 2004
- Åström, Gertrud, "Kommuner med känsla för jämställdhet," i *Genus i praktiken – på hans eller hennes villkor?* (Stockholm: Jämställdhetsarbetarnas förening, 1998)